स्थानान्तरे यद्वा पृष्ठे मूर्ध्नि च वर्जयेत् । आदितो यत्र दुष्टांतमस्थिसन्धिरथापि वा । सम्यक् संहितमप्यस्थि दुर्न्यासाद् दुर्निबन्धनात् । यद्वोभाद्वापि यद्गच्छेद्दि-क्रियां तत् तु वर्जयेत् । मध्यस्य वयसोऽवस्थास्तिस्रो याः परिकीर्त्तिताः । तत्र स्थिरो भवेज्जन्तुरपक्रान्तो विलांहुता । तरुणास्थीनि नम्यन्ते भज्यन्ते नवकानि तु । कषायाणि विभिद्यन्ते स्फुटन्ति रूक्षकानि च" ।

भग्नपाद न० ज्यो०त० उक्ते ऋक्षादिनक्षत्रे ऽस्य नक्षत्रस्य तृतीयपादस्य आद्यपादस्य वा राश्यन्तरघटकता तादृशे नक्षत्रे । "पुनर्वसूत्तराषाढाऋक्षिकोत्तरफल्गुनी । पूर्वभद्रा विशाखा च षड्रेते पुष्कराः स्मृताः भग्नपादर्क्षसंयोगात्" ।

भग्नपृष्ठ त्रि० भग्नं पृष्ठं यस्य । १मुटितपृष्ठके २सम्मुखे च त्रिका० ।

भग्नप्रक्रम पु० भग्नः प्रक्रमो यत्र । काव्यगते वाक्यदोषभेदे २७६।२।६४ पु० दोषशब्दे दृश्यम् । तदुदाहरणं सा०द० "एवमुक्तो मन्त्रिमुख्यैरावयः प्रत्यभाषत" अत्र वच-धातुना प्रकान्तं प्रतिवचनमपि तेनैव वक्तुमुचितं तेन "रावणः प्रत्यवोचतेति" पाठो युक्तः । एवञ्च सति न कश्चित्पदत्वदोषः तस्योद्देश्यप्रतिनिर्देश्यव्यतिरिक्तविषयत्वात् इह हि वचनप्रतिवचनयोरुद्देश्यप्रतिर्देश्यत्वम् । यथा "उदेति सविता ताम्रस्ताम्र एवास्तमेति च" इत्यत्र । यदि पदान्तरेण च एवार्थः प्रतिपाद्यते तदान्योऽर्थ एव प्रतिभासमानः प्रतीतिं स्थगयति । यथा वा । "ते हि-मालयमासाद्य पुनः प्रेष्य च भूमिजम् । सिद्धाज्ञां निवेद्यार्थं तद्विसृष्टाः ससद्ययुः" । अत्र "अज्ञा इति" इदमा प्रक्रान्तस्य तेनैव तत्समानाभ्यामेतदःशब्दाभ्यां वा परामर्शो युक्तो न तच्छब्देन । यथा वा । उदन्व-च्छिन्ना भूः स च पतिरपां योजनशतम्" । अत्र "मिता भूः पत्यापां स च पतिरपामिति" युक्तः पाठः । एवं "यशोऽधिगन्तुं सुखलिप्सया वा मनुष्यसंख्यामतिवर्त्तितुं वा । निरस्तसत्त्वानामधियोगभाजां समस्तसत्त्वैरवलम्बितैषा विद्धिः अस्य सत्त्वोचितमित्युचितम् । अत्राद्ययोः प्रकृतविषयः प्रक्रमभेदः । तृतीये पर्यायविषयः चतुर्थे प्रत्ययविषयः" ।

भग्नसन्धि पु० भग्नः सन्धिरत्र । रोगभेदे गरुड़पु०।५७अ०

भग्नसन्धिक न० भग्नः सन्धिः सन्धानमवयवयोजनमत्र कण् । तक्रे (घोल) शब्दच० ।

भग्नात्मन् पु० ६त० । चन्द्रे शब्दचन्द्रिका । तस्य शापप्रति-पदादिक्रमेण एवैकैककलाविच्छेदेन भग्नदेहत्वात् तथात्वम्

भग्नाश त्रि० ६त० । १कृतार्थे २दृष्टविषयाया इच्छादेः प्रति-घातयुक्ते ।

भग्नी स्त्री भगिनी+पृषो० । भगिन्यां हिरूपकोषः ।

भङ्गारी स्त्री भगित्यव्यक्तशब्दं करोति ऋ—अच् गौरा०ङीष् । भम्भराख्यिकायां दंशे त्रिका० ।

भङ्ग पु० भनज—भावादौ घञ् । १तरङ्गे अमरः २पराजये । ३खण्डे ४रोगभेदे मेदि०५कौटिल्ये ६भये ७पत्ररचनाभेदे हेम० । ८गमने ९जलनिर्गमे च अजयपालः १०भाङ्गा-याम्, अमरः । ११शस्त्रे १२शस्त्रे त्रिदृतावां (तेण्डी) १३विजयायाञ्च (भाङ्) स्त्री । १४रोगमात्रे पु०राजनि० ।

भङ्गकार पु० अविचितो रूपस्य १पुत्रभेदे भा० आ० ९४अ० । २सत्राजित्पुत्रभेदे हरिवं २८ अ० ।

भङ्गवासा स्त्री भङ्गे सति वासः सौरभं यस्याः । हरिद्रायां शब्दरत्ना० तस्याः प्रेषणे एव वासनावत्त्वात्तथात्वम् ।

भङ्गसार्थ त्रि०भङ्गस्तद्युतः सार्थः मायायुतत्वात् सप्रयोजनः । कुटिले हारा० । [रजस्वि

भङ्गाकट न० भङ्गाया रजः भङ्गा+रजसि कटच् । भङ्गौषधे ।

भङ्गान पुंस्त्री भङ्गेन तरङ्गेण अनिति अन—अच् । (भा-ङ्गन) मत्स्यभेदे शब्दमा० स्त्रियां जातित्वात् ङीष् ।

भङ्गारी स्त्री भगित्यव्यक्तं गिरति गॄ—अच् गौरा० ङीष् । दंशे त्रिकाण्डे पाठान्तरम् ।

भङ्गासन पु० नृपभेदे तत्कथा भा० अनु० १२अ० ।

भङ्गि(ङ्गी) स्त्री भनज—इन् न्यङ्क्वा० कुत्वम् वा ङीप् । १विच्छेदे २कौटिल्ये ३विन्यासे ४कल्लोले ५भेदे ६व्याजे च ।

भङ्गिमन् पु० भङ्ग+बा० स्वार्थे इमनिच् । भङ्गग्राम् ।

भङ्गुर त्रि०भनज—उरच् । १स्वयं भङ्गनशीले जटा० । २कुटिले ३नदीनां वक्रे च शब्दमा० ।४प्रियङ्गौ ५अतिविषायाम् च (आतइच्) स्त्री राजनि० ।

भङ्गु न० भङ्गानां भवनं क्षेत्रं तमर्हति वा यत् । भङ्गाभवनयोग्ये क्षेत्रे २भङ्गार्हे त्रि० ।

भचक्र न० भानां नक्षत्राणां राशीनां वा चक्रम् । १राशि-चक्रे २नक्षत्रचक्रे च "भ्रमावर्तो भचक्रेऽस्मिन् ध्रुवो नाभौ व्यवस्थितः । आराचक्रे त्विन्दुभौमौ शुक्रजीवशनैश्चराः । राहुः केतुरगस्त्यश्च नक्षत्राण्यथ राशयः । यदा दिनं च अष्टाशु मेरोर्भ्रमोऽक्षोद्भवा । छाया भवेत्तदा रात्रिः छाया तद्विरहाद्दिनम् । सूर्यस्योदयरात्रस्तु गोलक-च्छायया भवेत् । अन्योन्ययोस्तयोरेव छायाद्वयेन चार-